

eigen. Pogosti nemčizmi so nadalje: na tem sem, da...; ne morem si kaj, da ne bi; doma biti v čem, pevec je vsakdanjost, poskrbeti z a vse potrebno, se je borila skozi ceste. — Često je Krošl bolj nemški kot izvirnik in rabi grobe germanizme celo tam, kjer ne najdemo v originalu nič podobnega: Janez je postal tako pameten, da to u v i d i (102, begreife), p o s e d a m razum (139, habe), p o s e d a j o nekaj tisoč mark (133, haben), sneg se topi v s l e d toplote noge (20, in der Fusswärme). Takih primerov je na kupe.

Če končno navedem še nekaj nemških stavkov v slovenski obleki, bo lahko vsakdo sam presodil o ceni prevoda: enako visoko je stavil otroke s srečko (29, cenil), legel je k počitku (30), bruhnila je v jok (33, sie brach in Tränen aus = udarila je v jok), kaj naj bi še imela govoriti (18), je izmenjal nekaj kratkih besedi z ženo (32), jaz sem prejel bogat delež na tem soznanju (8), moral si je sam oskrbeti svoj delež na dobrinah (124), na tej točki mu je ugovarjala žena (90) in težko se je podvrgla smislu besed (35) vseh onih, ki se udeležujejo tekme za dobičkom (136, se pehajo, se drevijo za dobičkom).

Stanko Bunc.

Jezikovne drobtinice. — 1. O g r e j e v a l n i c a? Neki dnevnik piše dosledno o «ogrejevalnici». Da je to nemogoča, neslovenska beseda, se prav lahko dokaže. Kakor spadajo k dovršnim glagolom obujem, prečujem, napijem, počijem, umijem... nedovršniki obuvam, prečuvam, napivam, počivam, umivam..., tako se glasijo k dovršnikom oštejem, ogrejem, prispejem, prevejem nedovršniki oštevati, ogrevati, prispevati, prevevati — ne pa oštejevati, ogrevovati itd. Prostor, v katerem se ljudje o g r e v a j o, je torej brez dvoma le o g r e v a l n i c a.

2. I z t i r i t i. Nemški neprehodni glagol verunglücken je povzročil, da se je včasih pisalo v slovenščini: «ponesrečilo je pet rudarjev» namesto pravilnega povratnega «ponesrečilo se je». V zadnjem času se bere tu pa tam: «vlak je iztiril»; prav je seveda: «vlak se je iztiril» ali pa «vlak je skočil s tira». Kriva je zopet nemščina: «ist entgleist» (brez sich), ki se sklada v tem oziru s francoščino: dérailler (brez se).

3. O d s t o p i t i p r a v i c o. Zloženka odstopiti je le neprehodna (kakor pristopiti, izstopiti, vstopiti). Ker je pa nemški abtreten (poleg neprehodne rabe) tudi prehodan, n. pr. ein Recht abtreten, so začeli pri nas pisati «odstopiti komu kaj» namesto domačega «prepuustiti» (pravico i. dr.).

4. S t i m m u n g. Za ta pojem rabijo razni slovenski pisatelji vsaj pet izrazov: 1.) razpoloženost, tudi -enje, 2.) občutje (n. pr. Ozvald v «Psihologiji»), 3.) ubranost (n. pr. Bežek v «Vzgojeslovju», 4.) štimung ali štimunga (n. pr. Šantel v «Vedi») in 5.) nastrojenje (n. pr. Kelemina v «Zvonu») ali nastroj. To je prevelika izbira. Če izključimo 4. in 5. izraz (4., ker je nemški, 5., ker je v ruščini настро́ить инструментъ isto, kar je v slovenščini «ubrati», ker je torej 5. izraz istoveten s 3., samo da je ruski), bi nam ostali prvi trije. Toda «ubranost» je pregnanten izraz = «h a r m o n i s c h e Stimmung», zato ne more biti «vox media». Moramo se torej odločiti ali za 1. ali za 2. izraz. Dr. Ozvald se je odločil za o b č u t j e, češ, da z besedo «razpoloženost» označujemo samó, ali je kdo dobre ali slabe «volje».

Usojam se pa pripomniti, da pravi dr. Ozvald («Psihologija», 1913, str. 27.), da o b č u t i m o lastnosti tvarnih predmetov, n. pr. barvo, težo, okus — ta psihološki dej spada v poglavje «S p o z n a v a n j e»; kar se pa imenuje Stimmung, je psihološko stanje s timbrom ugodja ali neugodja, spada torej pod «Č u v s t v o v a n j e». Če to upoštevamo, je morda le «razpoloženost» boljše.

5. «Prijetno preživet popoldan». — Ta barbarski trpni deležnik sem bral v zadnjih dneh v nekem našem listu. Pisec je hotel reči: prijetno preživljen popoldan. Res, da tvori kakih 35 glagolov svoj trpni deležnik z obrazilom (pripono) -t; toda izmed teh je le eden (šteti) iz III. vrste kakor preživim, -eti; vsi drugi so iz I. glagolne vrste. Podoben barbarizem je zagrešila «Edinost»: «izpretje delavcev na Angleškem». Če bi imela slovenščina glagol izpreti (= aussperen, izključiti), bi bil trpni deležnik izprt, torej glagolnik izprtje. — [Sem spada tudi «zavarovanje za slučaj doživetja». Trpni deležnik doživet ni mogoč, torej ni glagolnika doživetje. Ali se ne bi moglo reči «zavarovanje za dožitek»?]

I. Koštiál.

GLEDALIŠKI PREGLED

Opera. Matija Bravničar: Pohujšanje v dolini šentflorjanski. V 15. številki opernega «Gledališkega lista» je izrazil komponist «Pohujšanja» Matija Bravničar nekaj misli o operni obliki, gledališču, libretu, tradiciji in drugem. S tem je nekako izpovedal svoje nazore o teh stvareh ter razodel občinstvu kakor tudi kritikom svojo veroizpoved. Primerjati hočem te nazore z nazori današnje moderne in vpoštevati pri tem njegovih dvanajstero točk iz «Gledališkega lista» in dojme, ki jih imam od premijere njegove operne farse. Hkratu omenjam, da sem se redno udeleževal zadnjih skušenj v operi ter generalke; da moja izvajanja na tem mestu torej niso bežne impresije.

Bravničar je iz Cankarjeve farse, ki je res teater (t. j. teatralno učinkovito delo) naredil operno farso, ki je res tudi teater. Glasba vpoštevava besedilo — v impresionističnem zmislu. Slika, ilustrira. Od trenutka do trenutka, od osebe do osebe, od situacije do situacije. Ne pavšalno, temveč individualno. Ne, da bi vse delo bilo zajeto iz enega velikega občutja — vsaka situacija prinaša svoje majhno, reliefno občutje. Kaleidoskop. Radi tega trpijo slog in forma, enotnost in velikopoteznost. Taka operna forma je v pravem pomenu besede kompromis. Dolga improvizacija.

V «Pohujšanju» so vse osebe glavne. Res. S tem pa nam postajajo one, ki imajo daljše vloge, dolgovezne in dolgočasne. Prav primerno je, ako krajša vloga vztraja svojih par minut v recitativu, kajti situacija se hitro menja in sledi druga vloga, ki dejanje poživi. Pri osebah, ki so jim pa odmerjene daljše vloge, recitativ utruja — in glasbenik išče nadomestila v orkestru. Tu pa ni dovolj, če orkester samo ilustrira. Človek si zaželi muzike, celo forme — ali pa tematične obdelave kakega domisleka. Zato je drugo dejanje «Pohujšanja» medlo. Najsvetlejšje točke so one, kjer se orkester prekine in je poslušalcu umljiva vsaj vsaka beseda z odra — torej, ko se opera neha in smo v dramii.

Prvo dejanje pa tak način pevske recitacije in ilustriranja v orkestru prav dobro prenese; zdi se mi celo, da je to najboljši način. Če bi bila tam vsaka vloga izdelana pevski, bi se nemara začelo dejanje vleči. Zato je prvo dejanje najboljšje in najenotnejše, tudi najzanimivejše.

Slovenci smo srečen narod — nimamo tradicije, največje coklje v svobodnem mišljenju in ustvarjanju novih vrédnot. Tako pravi Bravničar. No, nekaj tradicije sicer imamo, pa se mi zdi, da radi tega nisem nesrečen. Res, da ta tradicija ni tradicija samih vzornih del, nekaj pa je na njih vendarle dobrega. Mogoče celo več kot mi s svojimi hipermodernimi očmi danes vidimo. Lahko pa je koristna tudi tradicija slabih del — saj iz nje se učimo, kako se ne sme delati. Ker torej lastne tradicije nimamo, je čisto naravno, da se na-